

The comparison of the students' scores in high schools with extracurricular activities and no extracurricular activities in the Matson Evaluation of Social Skills

مقایسه نمرات دانش‌آموزان مدارس مقطع متوسطه دارای فعالیت‌های فوق برنامه و فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در آزمون رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون

Reza Noroozi Masir, Jahanbaksh Rahmani

¹ MA graduate of the educational planning, Islamic Azad University, Khorasgan, Isfahan, Iran

² Assistant professor, The educational science college, Islamic Azad University, Khorasgan, Isfahan, Iran

رضا نوروزی مصیر، جهانبخش رحمانی*

^۱ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

^۲ استادیار دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، اصفهان، ایران

Abstract

چکیده

The aim of this study was to compare of the students' scores in high schools with extracurricular activities and no extracurricular activities in the Matson Evaluation of Social Skills and its components. Descriptive method in the Causal-comparative type is used. 346 participants were selected by using cluster sampling method from the statistical population of Shahre Kord students, which divided into two groups of "with extracurricular activities" and "no extracurricular activities". To collect data, the scale of Matson Evaluation of Social Skills (Matson, 1983) with 0.86 reliability coefficient and acceptable differential validity was used. The descriptive and inferential statistics based on SPSS-19 software were used to analysis the data. t- Test used to compare the difference between two means, levene's test used to check the equality of variances. The results showed that there is a significant difference between the students who have extracurricular activities and the students who have no extracurricular activities in the mean of total scale and its components including suitable social skills, antisocial behavior, aggressive and impulsive behavior, pride and selfish, and the relationship and interaction with peers.

Keywords: curriculum, Social behavior, extracurricular activities, Social skills

هدف از این پژوهش مقایسه نمرات دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه با نمرات دانش‌آموزان فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در آزمون رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون و مؤلفه‌های آن بود. پژوهش از نوع توصیفی و به روش علی - مقایسه ای انجام شد. به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تعداد ۳۴۶ نفر از جامعه آماری دانش‌آموزان شهر شهرکرد به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و در دو گروه دارای فعالیت‌های فوق برنامه و فاقد فعالیت‌های فوق برنامه، تقسیم شدند. جهت گردآوری داده‌ها، از مقیاس رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون (Matson, 1983) با ضریب پایایی ۰/۸۶ و روایی افتراقی قابل قبول، استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی مبتنی بر نرم افزار SPSS-19 و همچنین در تجزیه و تحلیل استنباطی برای بررسی تفاوت میانگین‌ها از آزمون t و جهت بررسی تساوی واریانس‌ها نیز از آزمون لوین بهره گرفته شده است. نتایج به دست آمده نشان داد که بین دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه و دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در میانگین کل مقیاس و مؤلفه‌های آن شامل، مهارت‌های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیر اجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، غرور و خودبرتر بینی و ارتباط و تعامل با همسالان، از نظر آماری تفاوت معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی، رفتار اجتماعی، فعالیت‌های فوق برنامه، مهارت‌های اجتماعی

مقدمه

بدون تردید تربیت شهروندان خوب یکی از مهم‌ترین دل‌مشغولی‌های اکثر نظام‌های تعلیم و تربیت در بسیاری از کشورهای دنیاست. مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد که مسؤولان تعلیم و تربیت، با عزمی راسخ و با تدوین برنامه‌های آموزشی متنوع، تربیت شهروند مناسب را در صدر اقدامات و فعالیت‌های خود قرار داده‌اند. همان‌طور که در گزارش اخیر مطالعه تربیت شهروندی انجمن بین‌المللی ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی آمده است، تمامی جوامع معاصر دارای این نگرانی هستند که چگونه نوجوانان و جوانان خود را برای زندگی شهری و شهروندی آماده کنند و راه و رسم مشارکت در مسائل اجتماعی را به آنها بیاموزند (Fathi Vajargah, 2009).

اجتماعی شدن فرآیندی است که با آن فرد دانش و مهارت لازم را برای مشارکت فعال و مؤثر در زندگی اجتماعی کسب می‌کند. اجتماعی شدن و ارائه رفتار مناسب، یک سیستم دوجانبه ارتباطی میان فرد و جامعه است و به همین دلیل هم تأثیرات فرهنگی و هم الگوهای رشدی فرد باید به طور هم‌زمان مورد توجه قرار می‌گیرد. از سوی دیگر اختلال رفتار اجتماعی در سنین نوجوانی و جوانی به شکل پرخاشگری، انزوا و ناپختگی جلوه می‌کند که در حقیقت این اختلالات حاکی از عدم یادگیری مهارت‌های اجتماعی است (Kartlej, 2006). مهارت‌های اجتماعی به مردم برای کنش متقابل با دیگران کمک می‌کند. در مدرسه کنش متقابل ممکن است با همکلاسی‌ها، معلمان و سایر کارکنان مدرسه باشد. در مراحل بعدی زندگی، این کنش متقابل با همکاران، سرپرستان، دوستان و افراد دیگری برقرار می‌شود که شخص ملاقات می‌کند (Randy, Michelle, 2008). مهارت‌های اجتماعی دارای ویژگی‌هایی است از جمله اینکه از طریق آموزش کسب می‌شوند، عاطفه و رفتار مناسب را در بر می‌گیرد، از طریق تقویت اجتماعی ارتقا پیدا می‌کند، از محیط تأثیر می‌پذیرد و شامل رفتارهای غیر کلامی و کلامی خاصی می‌شود (Soleimani, 2011).

زندگی بسیاری از جوانان به میزان قابل توجهی توسط مشارکت آنها در فعالیت‌های فوق برنامه غنی شده است. این فعالیت‌ها را می‌توان فعالیت‌هایی سازمان یافته دانست که شامل بسیاری از اعمالی است که دانش‌آموز در خارج از کلاس انجام می‌دهد (Rahmati, 2009).

بسیاری از دانش‌آموزان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازمند و آموزش‌های رسمی نتوانسته است آنها را در مسائل زندگی یاری کند و این ضرورت ایجاد می‌کند که نظام تعلیم و تربیت از طریق تدارک زمینه‌های آموزش چگونگی رویارویی و نحوه برخورد با مسائل از مجرای فعالیت‌های فوق برنامه، شایستگی‌های لازم را در دانش‌آموزان ایجاد کند (Gilak, 2007). فعالیت‌های فوق برنامه از جمله فعالیت‌های مهم و قابل توجه در آموزش و پرورش به شمار می‌رود که از طریق آن می‌توان مهارت‌های اجتماعی را به دانش‌آموزان آموزش داد و این پژوهش در پی نشان دادن ضرورت و اهمیت آن است. به نظر می‌رسد به علت پیچیدگی‌های جامعه امروز، با دروس و فعالیت‌های آموزشی ارائه شده در دوره‌های آموزش رسمی و عمومی کنونی، دانش‌آموزان به اهداف رشد آموزشی، فرهنگی و اجتماعی به طور کامل نمی‌رسند، آمادگی لازم برای تمرین مسؤولیت‌ها و تجارب زندگی بزرگسالی را کسب نمی‌کنند و به سطح مناسب از بهداشت روان نیز دست نمی‌یابند (Nikpoor, 2004). غنی سازی برنامه درسی و فراهم کردن فرصت و بسترهای پرورش استعداد، خلاقیت و تعمیق یادگیری دانش‌آموزان علاوه بر پویایی نظام آموزشی و پرورشی و برجسته کردن نقش آن در توسعه جامعه در تمام سطوح زمینه ساز تربیت و پرورش نسلی پویا و خلاق نیز خواهد شد که در آینده نزدیک ثمرات آن در تار و پود جامعه به بار خواهد نشست. از سوی دیگر توسعه و تکامل مدرسه مستلزم طراحی و اجرای فعالیت‌های فوق برنامه برای بهبود کیفیت آموزش است. مسؤولان مدرسه می‌توانند با استفاده از چگونگی اجرای این فعالیت‌ها تصمیمات لازم را برای بهبود و پیشرفت این فعالیت‌ها برای نیل به بازدهی مورد نظر اتخاذ کنند (Fazlikhani, 2004).

اهداف فعالیت‌های فوق برنامه حکایت از بار ارزشی مثبت آن دارد. مهمترین ارزش‌های این فعالیت‌ها عبارتند از:

- ۱- کمک به رشد و تکامل شخصیت مطلوب
 - ۲- کمک به تسهیل رشد و تکامل اجتماعی
 - ۳- تهیه امکان‌های تفریحی سالم
 - ۵- رشد اجتماعی دانش‌آموزان
 - ۶- کمک به تأمین هدف‌های تربیت جدید
- (Shoarinejhad, 2009).

در ارتباط با ارزش فعالیت‌های فوق برنامه جهت سوق دادن دانش‌آموزان به ارزش‌های مثبت اجتماعی از جمله سازگاری اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، ارزش این گونه فعالیت‌ها را تسهیل رشد و تکامل اجتماعی، رشد و تکامل مطلوب، ترویج ارزش‌های اخلاقی، تقویت روحیه نظم‌پذیری و ... بیان می‌کند. فعالیت‌های فوق برنامه موجب خلاقیت، اصلاح رفتار و تعالی شخصیت، و رشد اجتماعی گردیده و شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه در مدرسه، موجب دلبستگی و تعهد بیشتر دانش‌آموزان نسبت به مدرسه و توسعه تجربیات تربیتی دانش‌آموزان می‌گردد (Biyabangard, 2008. Hasani, 2002).

به نظر می‌رسد که در جامعه فعالیت‌های فوق برنامه بیشتر در فصل تابستان که دانش‌آموزان از نظر درسی از فراغ بال برخوردارند، انجام می‌شود و توجه وافى و كافی به اجرای این فعالیت‌ها در طول سال نمی‌شود. بنابراین با توجه به موارد مذکور، قطعاً توجه خاص به فعالیت‌های فوق برنامه و اشاعه و گسترش آنها در کلیه مدارس و مؤسسات آموزشی می‌بایست در راس کلیه وظایف تربیتی قرار گیرد.

زیرا فعالیت‌های فوق برنامه در آشنایی دانش‌آموزان با مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی مؤثر است و از این طریق می‌توان دانش‌آموزان را به شهروند قابل قبول جامعه تبدیل کرد. با توجه به تحولات روزافزون اجتماعی افراد نیازمند کسب مهارت‌هایی هستند که تنها در برنامه‌های رسمی فراگرفته نمی‌شوند. فقدان این مهارت‌ها می‌تواند نوجوان را در موقعیت‌های پرخطر قرار دهد (Maleki, 2012).

ضرورت انجام این پژوهش ایجاد زمینه‌ای است که مدارس با عنایت به نتایج این پژوهش به ارزش و اهمیت

یکی از وظایف عمده مدارس آماده کردن افراد برای زندگی اجتماعی است. برای اینکه افراد بتوانند به طور مؤثر در زندگی اجتماعی شرکت کنند باید واجد شرایط و صلاحیت‌های خاصی باشند.

به عبارت دیگر تا افراد یک جامعه مهارت‌ها و عادات معینی را در خود رشد ندهند، نمی‌توانند وضعی توأم با موفقیت و رضایت خاطر در زندگی اجتماعی برای خود به وجود آورند. روی این اصل عده‌ای از مریبان یکی از وظایف نظام آموزش و پرورش، به ویژه مدرسه را رشد و توسعه مهارت‌های اجتماعی لازم در میان دانش‌آموزان می‌دانند (Shariatmadari, 2005). هدف اساسی همه فعالیت‌های تربیتی مدرسه این است که انگیزه‌ها و محرک‌های لازم برای ادامه رشد و تکامل طبیعی و سالم دانش‌آموزان فراهم شود و امکان کسب دانش و مهارت‌های ضروری و ارزش‌های مطلوب برای بهره‌مندی از زندگی سالم اجتماعی مهیا گردد. برای رسیدن به هدف‌های مذکور می‌توان از فعالیت‌های فوق برنامه کمک گرفت، زیرا از طریق فعالیت‌های رسمی و محدود به کلاس که معمولاً کم و کیف آن توسط وزارت آموزش و پرورش تعیین و به مدارس ابلاغ می‌شود تمام هدف‌های فوق تحقق نمی‌یابد (Ahmadvand, 2011).

فعالیت‌های فوق برنامه فرصت‌هایی هستند برای درگیر کردن دانش‌آموزان و جهت بخشیدن به فعالیت‌های آموزشی و غیر آموزشی، که تحت نظارت و حمایت مدرسه انجام می‌گیرند و بسته به مقدار بودجه مدرسه و برنامه و اهداف آن ممکن است این فعالیت‌ها در داخل یا خارج مدرسه اجرا گردد.

با توجه به تحولات و دگرگونی‌های سریع اجتماعی موجود در دنیای پیشرفته امروز افراد باید مهارت‌های ویژه‌ای را کسب کنند تا خود بتوانند بر سرنوشت شان تسلط داشته باشند و مسؤولیت‌های خود را به خوبی ایفا کنند که این امر به تنهایی از عهده آموزش رسمی بر نمی‌آید و وجود فعالیت‌هایی را می‌طلبد که بتواند در اوقات فراغت دانش‌آموزان را از مشکلات و آسیب‌های اجتماعی در امان نگه دارد (Maleki, 2012). نگاهی به

فعالیت‌های فوق برنامه پی برده و تلاش کنند که این برنامه‌ها به نحو احسن برگزار شود.

یافته‌های اوتاری نیا (Otarineya, 2008) حاکی از آن بود که ضریب همبستگی بالایی بین فعالیت‌های فوق برنامه و سازگاری روانی اجتماعی وجود دارد. اما جنسیت دانش‌آموزان تأثیری بر میزان سازگاری روانی نداشته است. حقیقت (Haghighat, 2008) به این نتیجه رسید که بین مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های فوق برنامه و مسؤولیت‌پذیری آنها ارتباط وجود دارد. یافته‌های کام (Kam, 2011) حاکی از آن بود که برنامه‌های درسی اوقات فراغت، مهارت‌های فراغتی دانش‌آموزان را به طور معناداری افزایش داده است. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که برنامه‌های درسی اوقات فراغت، بر مهارت‌های فراغتی دانش‌آموزان اثر گذار بوده است. نادری (Naderi, 2012) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که شرکت فعال در فعالیت‌های فوق برنامه می‌تواند آسیب‌ها و رفتارهای غیر اجتماعی را به نحو چشمگیری کاهش دهد. سپیانی (Sepiani, 2007) به این نتیجه رسید که آموزش‌های اجتماعی در مدرسه تا حد زیادی باعث افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌گردد و بر آشنا سازی آنان با اصول و مهارت‌های شهروندی مؤثر است. نوروزی (Norouzi, 2013) نتیجه گرفت که محتوای برنامه درسی رسمی دین و زندگی دوره متوسطه آن گونه که باید و شاید نتوانسته است نیازهای اجتماعی دانش‌آموزان را پاسخگو باشد و می‌توان با کمک فعالیت‌های غیر رسمی این نیازها را مرتفع کرد. یافته‌های صبغی (Sabaghi, 2013) نیز حاکی از آن بود که ارزش‌های اجتماعی و مهارت‌های شهروندی فقط از طریق برنامه درسی صریح و رسمی اعلام شده انتقال نمی‌یابد بلکه بیشترین تأثیر از طریق آموزش‌های ضمنی صورت می‌گیرد. چارلا (Charla, 2008) نشان داد که دانش‌آموزان شرکت‌کننده در فعالیت‌های فوق برنامه در تحصیلات مدرسه‌ای خود موفقیت‌های بیشتری دارند و در مقایسه با دانش‌آموزان غیر شرکت‌کننده عزت نفس بالاتری پیدا به دست آورده‌ند. ویلارل (Villarreal, 2008) نیز به این نتیجه دست یافت که بین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در برنامه‌ها و دانش‌آموزان غیرشرکت‌کننده، در

میزان اضطراب تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. همچنین این فعالیت باعث تمایل و تعلق بیشتر نوجوانان به حضور در گروه همسالان می‌گردد. ماسونی (Massoni, 2011) اثرات مثبت فعالیت فوق برنامه بر روی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه دست یافت که دانش‌آموزان با شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه مفاهیم دموکراتیک را می‌آموزند و این برنامه‌ها قادرند مفاهیمی را که دانش‌آموزان در کلاس‌های رسمی نمی‌آموزند، تعلیم دهند. لاهورن (Lawhorn, 2009) نتیجه گرفت که فعالیت‌های فوق برنامه به دانش‌آموزان برای پیشبرد اهداف علمی و حرفه‌ای خود کمک می‌کند. همچنین فعالیت‌های فوق برنامه زمینه ساز ایجاد فرصت‌های دوستی و رشد تعاملات اجتماعی و مجالی برای توسعه مهارت‌های اجتماعی است. ویلسون (Wilson, 2000) نشان داد که حضور فعال در فعالیت‌های فوق برنامه موجب می‌شود که دانش‌آموزان نمرات بالاتری را در آزمون‌ها کسب کنند. این دانش‌آموزان مهارت‌های کار گروهی، مدیریت، تعامل و ارتباط را در این فعالیت‌ها کسب می‌کنند و به صورت منظم‌تری در کلاس حاضر می‌شوند و نسبت به همسالان خود که در فعالیت‌های فوق برنامه شرکت نداشته‌اند، خودانگاره مثبت‌تری دارند. به طور خلاصه یافته‌های پژوهش‌های قبلی حاکی از تأثیر مثبت این فعالیت‌ها در زمینه‌های مختلف در دانش‌آموزان است و پژوهش حاضر درصدد بررسی نقش این فعالیت‌ها در رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان بود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی بود که به روش علی - مقایسه‌ای انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر شهرکرد در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ به تعداد ۳۵۲۷ نفر بود. نمونه مورد نیاز به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردید. ابتدا از دو ناحیه آموزشی شهر شهرکرد مدارس مجری فعالیت‌های فوق‌برنامه و مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه شناسایی شدند، سپس از هر ناحیه دو مدرسه دارای فعالیت فوق برنامه و دو مدرسه فاقد فعالیت‌های فوق برنامه انتخاب و کل ۳۴۶ دانش‌آموز هر ۴ مدرسه به عنوان نمونه انتخاب و در دو گروه ۱۷۳ نفری دارای فعالیت‌های فوق برنامه و فاقد

برنامه با دانش‌آموزان فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در آزمون مهارت‌های اجتماعی ماتسون را با استفاده از آزمون آماری t مستقل نشان می‌دهد.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ برابر با ۱۳/۶۹ بوده که در سطح ۰/۰۱ معنادار و حاکی تفاوت معنادار بین دو میانگین است. بنابراین تفاوت میانگین بین دو گروه دانش‌آموزان دارای فعالیت‌های فوق برنامه و فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در نمره کل آزمون از لحاظ آماری معنادار است.

همچنین مولفه‌های پنج‌گانه مهارت‌های اجتماعی به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفت و تفاوت میانگین نمرات در دو گروه مورد مقایسه قرار گرفت. نتایج به دست آمده به تفکیک مؤلفه‌ها آورده شده است.

سؤال اول پژوهش: آیا بین میانگین نمره دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه با دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه، در مؤلفه مهارت‌های اجتماعی مناسب تفاوت معنادار وجود دارد؟

جدول شماره ۲ نتایج تحلیل داده‌های مربوط به مؤلفه مهارت اجتماعی را نشان می‌دهد.

فعالیت‌های فوق برنامه قرار گرفتند. ابزار گرد آوری داده‌ها آزمون رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳) بود. دامنه نمرات دانش‌آموزان با مقیاس پنج نمره‌ای لیکرت از هرگز با نمره ۱ تا همیشه با نمره ۵ محاسبه شد. این آزمون توسط یوسفی و خیر (۱۳۸۹) روایی سنجی شده و روایی افتراقی آن مورد تأیید قرار گرفت. محاسبه ضریب آلفای کرونباخ آن در این پژوهش برابر با ۰/۸۶ به دست آمد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی مبتنی بر نرم افزار SPSS استفاده شده است. در تحلیل توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد و خطای معیار میانگین‌ها و در تجزیه و تحلیل استنباطی برای بررسی تفاوت میانگین‌ها از آزمون t استفاده شده و جهت بررسی تساوی واریانس‌ها نیز از آزمون لوین بهره گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جدول شماره ۱ نتایج مقایسه میانگین نمره دانش‌آموزان دارای فعالیت‌های فوق

جدول ۱ - مقایسه میانگین نمره دانش‌آموزان در آزمون مهارت‌های اجتماعی ماتسون

آزمون t تساوی میانگین‌ها						آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		کل مؤلفه‌ها	
فاصله اطمینان ۹۹٪	خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	درجه آزادی	t	sig	F		
								کران بالا	کران پایین
۳۵/۹۳۶۵	۲۴/۵۰۲۸	۲/۲۰۷۱	۳۰/۲۱۹۷	۰۰۰ /	۳۴۴	۱۳	۰۰۰	۲۶/۱۹۳	فرض تساوی واریانس‌ها
۳۵/۹۴۱۶	۲۴/۴۹۷۷	۲/۲۰۷۱	۳۰/۲۱۹۷	۰۰۰ /	۵۸۳	۱۳	۰۰۰	۲۶/۱۹۳	عدم فرض تساوی واریانس‌ها

همان‌طور که در جدول شماره ۳ ملاحظه می‌گردد، مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ در سطح معناداری ۰/۰۱، برابر با ۱۱/۳۰ و حاکی از آن است که تفاوت بین دو میانگین معنادار است. بنابراین تفاوت میانگین بین دو گروه دانش‌آموزان در مؤلفه رفتارهای غیر اجتماعی به میزان ۷/۸۰ بوده و این تفاوت از لحاظ آماری معنادار و بیانگر این است که رفتارهای غیر اجتماعی در دانش‌آموزان دارای فعالیت‌های اجتماعی کمتر است. سؤال سوم: آیا بین میانگین نمره دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه با دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه، در مؤلفه پرخاشگری و رفتارهای تکانش‌گری تفاوت معنادار وجود دارد؟

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ برابر با ۷/۹۳ بوده که در سطح ۰/۰۱ معنادار و حاکی از آن است که تفاوت بین دو میانگین معنادار است. بنابراین تفاوت میانگین بین دو گروه دارای فعالیت‌های فوق برنامه و بدون فعالیت‌های فوق برنامه به میزان ۸/۲۸ بوده و این تفاوت از لحاظ آماری معنادار است. سؤال دوم: آیا بین میانگین نمره دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه است با دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه است، در مؤلفه رفتارهای غیراجتماعی، تفاوت معنادار وجود دارد؟ نتایج آنالیز داده‌های به دست آمده در مؤلفه رفتارهای غیر اجتماعی در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۲ - نتایج تحلیل داده‌های مربوط به مؤلفه مهارت اجتماعی

آزمون t تساوی میانگین‌ها						آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		مؤلفه ۱	
فاصله اطمینان ۹۹٪		خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	df	t	sig		F
کران بالا	کران پایین								
۱۰/۹۸۵۷	۵/۵۸۰۷	۱/۰۴۳۴	۸/۲۸۳۲	/۰۰۰	۳۴۴	۷/۹۳۹		فرض تساوی واریانس‌ها	
۱۰/۹۸۶۴	۵/۵۸۰	۱/۰۴۳۴	۸/۲۸۳۲	/۰۰۰	۴۱۰	۷/۹۳۹	/۰۳۸	۴/۳۲۵	
عدم فرض تساوی واریانس‌ها									

جدول ۳ - مقایسه میانگین نمرات در مؤلفه رفتارهای غیر اجتماعی

آزمون t تساوی میانگین‌ها						آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		مؤلفه ۲	
فاصله اطمینان ۹۹٪		خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	df	t	sig		F
کران بالا	کران پایین								
۹/۵۹۱۴	۶/۰۱۵۶	۰/۶۹۰۳	۷/۸۰۳۵	/۰۰۰	۳۴۴	۱۱/۳۰۵		فرض تساوی واریانس‌ها	
۹/۵۹۴۲	۶/۰۱۲۸	۰/۶۹۰۳	۷/۸۰۳۵	/۰۰۰	۲۶۸/۰۳۳	۱۱/۳۰۵	/۰۰۰	۴۰/۴۶۲	
عدم فرض تساوی واریانس‌ها									

مقایسه نمرات دانش‌آموزان مدارس مقطع متوسطه ... / ۱۵۱

مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ برابر با ۵/۶۹ بوده که در سطح ۰/۰۱ معنادار و حاکی از آن است که بین دو گروه دارای فعالیت‌های فوق برنامه و بدون فعالیت‌های فوق برنامه در مؤلفه غرور و خود برتر بینی تفاوت معنادار وجود دارد. دانش‌آموزان دارای فعالیت‌های فوق برنامه غرور و خود برتر بینی کمتری نشان دادند.

سؤال پنجم: آیا بین میانگین نمره دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه با دانش‌آموزان مدارس که فاقد فعالیت‌های فوق برنامه است، در مؤلفه ارتباط و تعامل با همسالان تفاوت معنادار وجود دارد؟

براساس جدول شماره ۴، مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ برابر با ۸/۶۱، و در سطح ۰/۰۱ معنادار و نشان دهنده آن است که تفاوت بین دو میانگین معنادار است. دانش‌آموزان دارای فعالیت‌های فوق برنامه رفتارهای پرخاشگرانه کمتری نشان دادند.

سؤال چهارم: آیا بین میانگین نمره دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه با دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق برنامه، در مؤلفه غرور و خود برتر بینی تفاوت معنادار وجود دارد؟ همان‌گونه که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود،

جدول ۴ - مقایسه میانگین‌ها در مؤلفه پرخاشگری

آزمون t تساوی میانگین‌ها						آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		مؤلفه ۳
فاصله اطمینان ۹۹٪		خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	df	t	sig	
کران بالا	کران پایین							
۸/۷۵۹۸	۴/۷۰۸۵	۰/۷۸۲۰	۶/۷۳۴۱	۰/۰۰۰	۳۴۴	۸/۶۱۱	/۰۰۰	۱۶/۸۴
۸/۷۶۱۴	۴/۷۰۶۸	۰/۷۸۲۰	۶/۷۳۴۱	۰/۰۰۰	۱۶۴۳	۸/۶۱۱		۳۰۰

جدول ۵ - مقایسه میانگین نمرات در مؤلفه غرور و خود برتر بینی

آزمون t تساوی میانگین‌ها						آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		مؤلفه ۴
فاصله اطمینان ۹۹٪		خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	df	t	sig	
کران بالا	کران پایین							
۳/۲۸	۱/۲۲	۳۹۶۱	۲/۲۵۴۳	۰۰۰	۳۴۴	۱/۶۹۱	۰/۱۳۵	۲/۲۴۶
۳/۲۸	۱/۲۲	۳۹۶۱	۲/۲۵۴۳	۰/۰۰۰	۱۸۴۸	۱/۶۹۱		۳۳۴

جدول ۶ - مقایسه میانگین نمرات در مؤلفه ارتباط و تعامل با همسالان

آزمون t تساوی میانگین‌ها			آزمون لوین برای تساوی واریانس‌ها		مؤلفه ۵			
فاصله اطمینان ۹۹٪	خطای معیار تفاوت	تفاوت دو میانگین	Sig	df		t	sig	F
۶/۹	۴/۱۱	۰	۵/۵۰۷۸	/۰۰۰	۳۴۴	۱۰	۴/۷۴	فرض تساوی واریانس‌ها
۶/۹	۴/۱۱	۰	۵/۵۰۷۸	/۰۰۰	۳۳۵/۸۹۳	۱۰	/۰۳۰	عدم فرض تساوی واریانس‌ها

در بهبود وضعیت شخصی و اجتماعی مورد استفاده قرار دهند (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۸).

نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با یافته‌های اوتاری نیا (Otarineya, 2008) که حاکی ضریب همبستگی بالایی بین فعالیت‌های فوق برنامه و سازگاری روانی اجتماعی دانش‌آموزان بود همسویی دارد. حقیقت (Haghighat, 2008) نیز به این نتیجه رسید که بین مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های فوق برنامه و مسؤولیت پذیری آنها ارتباط وجود دارد. یافته‌های پژوهشکام (Kam, 2011) همسو با یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از آن بود که برنامه‌های درسی اوقات فراغت، مهارت‌های فراغتی دانش‌آموزان را به طور معناداری افزایش داده است و برنامه‌های درسی اوقات فراغت، بر مهارت‌های فراغتی دانش‌آموزان اثر گذار بوده است. نادری (Naderi, 2012) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که شرکت فعال در فعالیت‌های فوق برنامه می‌تواند آسیب‌ها و رفتارهای غیر اجتماعی را به نحو چشم‌گیری کاهش دهد، یافته‌ای که در پژوهش حاضر نیز به دست آمد. پژوهش چارلا (Charla, 2008) همسو با نتایج این مطالعه نشان داد که دانش‌آموزان شرکت کننده در فعالیت‌های فوق برنامه در

همان‌طور که در جدول شماره ۶ ملاحظه می‌شود، مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۴۴ در سطح معناداری ۰/۰۱، برابر با ۱۰/۲۵ و حاکی از تفاوت معنادار بین دو میانگین است. دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق برنامه در مؤلفه ارتباط و تعامل با همسالان نمرات بالاتری به دست آوردند.

بحث و نتیجه‌گیری

فعالیت‌های فوق برنامه، نقش بسزایی در تربیت شهروندی دارد، همانگونه که نتایج این پژوهش نیز حاکی از آن دارد. نوجوانان ضمن فعالیت‌های فوق برنامه، فعالانه در فعالیت‌های گروهی آزاد شرکت می‌کنند، به عنوان عضو و رئیس کلوپ و شورای دانش‌آموزان و غیره عملاً با حقایق و مسائلی مواجه می‌شوند و مسؤولیت‌هایی را در اداره مدرسه به عهده می‌گیرند. همچنین، مفهوم درست حق و وظیفه و زندگی آزادمنشانه را می‌آموزند. دانش‌آموزان با شرکت در فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه، رشد و گسترش یافتن مهارت‌های ضروری برای عضویت و رهبری صحیح در جامعه را در می‌یابند و تجربه می‌کنند. همین شناخت و مهارت‌های آموخته شده در مدرسه، عامل و زمینه اساسی می‌شوند بر اینکه نوجوانان همواره اطلاعات و تجارب خود را

آشنا گرداند و آنها را در مسیر رشد و ارتقا قرار دهد تا در پرتو آن بتوانند به حیات مؤثر خویش ادامه دهند. در گذشته این کار به عهده نهاد خانواده بود و سایر نهادها نقش چندانی در این خصوص ایفا نمی‌کردند. بر اثر دگرگونی‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حتی سیاسی که در جوامع بشری ایجاد شد، بخش عظیمی از این وظیفه تربیت بر عهده نهاد آموزش و پرورش قرار گرفت. آموزش و پرورش نیز جهت انجام آن در قالب برنامه درسی و محتوای کتب درسی سعی در تحقق اهداف خویش نمود. اما به زودی متوجه شد که به تنهایی قادر به تحقق بخشیدن به هدف‌های عالی انسانی که مورد نظر تربیت است، نخواهد بود. بر این اساس است که فعالیت‌های تربیتی - اجتماعی و فوق برنامه در کنار جریان رسمی آموزش و پرورش جایگاه خویش را باز می‌نماید.

با توجه به اینکه بسیاری از کودکان و نوجوانان جامعه ما در محیط‌های آموزشی مشغول به تحصیل هستند، لذا ضرورت دارد که برای فراهم نمودن صورت‌های گوناگون اوقات فراغت آنان، مسؤولان مدارس و سیاست‌گذاران آموزش و پرورش فعالیت‌های فوق برنامه را بیشتر مورد اهتمام قرار دهند. چرا که دانش‌آموزان با شرکت در این فعالیت‌ها مهارت‌هایی را می‌آموزند که در بزرگسالی می‌توانند از ثمره آن بهره ببرند. مهارت‌های اجتماعی به افراد کمک می‌کنند تا در وضعیت‌های مختلف بتوانند با سایرین به نحو مطلوب و شایسته‌ای ارتباط برقرار کنند و راه دستیابی به خدمات اجتماعی، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های مؤثر در زندگی را بیاموزند. بنابراین برنامه ریزی، هدف‌گذاری و تلاش مستمر برای آموزش مهارت‌های اجتماعی ضروری است.

هدف نهایی برنامه ریزان نظام آموزشی و پرورشی، به ویژه برگزار کنندگان فعالیت‌های فوق برنامه ایجاد تغییراتی شایسته در دانش‌آموزان است. این تغییرات می‌تواند در اندیشه، گفتار، مهارت، رفتار و دانش باشد. همچنین این تغییرات می‌تواند در بعد روحی و روانی بوده و آرامش روح و کاهش دغدغه خاطر را به دنبال داشته باشند به شرط اینکه الف) برنامه‌ها (چه پرورشی یا آموزشی) به درستی برنامه ریزی شوند.

تحصیلات مدرسه‌ای خود موفقیت‌های بیشتری دارند و در مقایسه با دانش‌آموزان غیر شرکت کننده عزت نفس بالاتری پیدا به دست آورده‌اند. ویلارل (Villarreal, 2008) نیز به این نتیجه دست یافت که بین دانش‌آموزان شرکت کننده در برنامه‌ها و دانش‌آموزان غیرشرکت کننده، در میزان اضطراب تفاوت معناداری مشاهده می‌شود و باعث تمایل و تعلق بیشتر نوجوانان به حضور در گروه همسالان می‌گردد، یافته‌ای که با یافته‌های مطالعه حاضر همسویی داشت. ماسونی (Massoni, 2011) نیز در مطالعه خود به این نتیجه دست یافت که دانش‌آموزان با شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه مفاهیم دمکراتیک را می‌آموزند و این برنامه‌ها قادرند مفاهیمی را که دانش‌آموزان در کلاس‌های رسمی نمی‌آموزند، تعلیم دهند. از جمله یافته‌های دیگری که با نتایج پژوهش حاضر همسو بود یافته‌های مطالعه لاهورن (Lawhorn, 2009) بود که نتیجه گرفت که فعالیت‌های فوق برنامه به دانش‌آموزان برای پیشبرد اهداف علمی و حرفه‌ای خود کمک می‌کند. وی همچنین دریافت که فعالیت‌های فوق برنامه زمینه ساز ایجاد فرصت‌های دوستی و رشد تعاملات اجتماعی و مجالی برای توسعه مهارت‌های اجتماعی است. همچنین ویلسون (Wilson, 2009) نشان داد که حضور فعال در فعالیت‌های فوق برنامه موجب می‌شود که دانش‌آموزان نمرات بالاتری را در آزمون‌ها و مهارت‌های کار گروهی، مدیریت، تعامل و ارتباط را در این فعالیت‌ها کسب کنند.

امروزه صاحب نظران بر نقش آموزش‌های غیررسمی متناسب با رغبت و استعدادهای دانش‌آموزان در تقویت و تکمیل برنامه‌های درسی تأکید زیادی دارند. تأثیر فعالیت‌های فوق برنامه به گونه‌ای است که اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست. از همین رو، فراهم کردن فرصت‌هایی که دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌ها و خلاقیت‌های خود را بروز و ارائه دهند، می‌تواند پیش فرض اولیه برای حرکت‌های خلاقانه و کشف استعدادهای بالقوه دانش‌آموزان باشد.

آنچه مسلم است این است که زندگی انسان‌ها در کنار یکدیگر بدون تعامل و سازگاری مشکل آفرین خواهد بود. لذا جریان تربیت در پی آن است که انسان‌ها را با هر آنچه که مایه یک حیات خوب و مناسب توأم با ثبات می‌است

city. Faculty of psychology and education of Tehran University, M A dissertation.[Persian].

Hasani M (2002). Extracurricular activities . Quarterly journal of education , No.104. [Persian].

Kaam A. (2011). The effect of free time Curriculum on social skills of Mashhad high schools students, Faculty of psychology and education Ferdusi University, Mashhad. [Persian].

Kartlej, J. Mylbern, F .(2006). Teaching Social Skills to Children . Translated by NazariNejadMohammedHossain .Astan Quds Publication .[Persian].

LawhornB .(2009). Extracurricular Activity. Occupational Outlook Quarterly . Winter 2008–09 .

PP 16-21.

Mahoney JL, Cairns RB. (1997). Do extracurricular activities protect against early school dropout.

MalekiH .(2002). Knowing the pedagogical and social Activities .Aeejh Publication, Tehran.

Massoni E. (2011). Positive Effects of Extra Curricular Activities on Students; “ESSAI: Vol.9, Article 27,PP 83-87.

Ministry Of Education .(2005). Social And Group Activity. Consulting and cultural affairs administration department of Ministry of Education , Tehran. [Persian].

Ministry Of Education .(2010). Executive Instraction of student Camps ,MehrBorna Publication, Tehran. [Persian].

MoghanizadehM .(1996). Study of social Cooperation of students in Extracurricular activities of Tehran high school students, TarbiatModarres University, Tehran. [Persian].

Naderi A, Hosein nejad Gh, Tajic A, zeinabadi H.(2012). Characteristics of the objective of Extracurricular activities of high school students: An Approach to prevention of social Deviation. [Persian].

ب) برنامه‌ها به خوبی هدایت گردند.

ج) برنامه‌ها به طور کامل اجرا گردند.

با توجه به مطالب فوق می‌توان به تأثیر فعالیت‌های فوق برنامه در تربیت شهروندی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه پی برد. با تجزیه و تحلیل مشکلات فراروی دانش‌آموزان و از طرفی موافقت بسیاری از مدیران دبیرستان‌ها با نقش سازنده فعالیت‌های فوق برنامه، می‌بایست به گسترش چنین فعالیت‌هایی در مدارس، به ویژه دبیرستان‌ها تلاش گردد و در کنار آموزش امور نظری و تئوری و آماده‌سازی دانش‌آموزان برای کنکور و دانشگاه، مهارت‌های ابتدایی زندگی و نحوه مواجهه با مشکلات زندگی و داشتن روحیه جوان مردی و انسانی در جهان سرشار از علم را در قالب فعالیت‌های فوق برنامه به آنها آموخته شود.

منابع

Ahmadi F .(2005). Learning and Extracurricular activities: the role of complementary And extracurricular activities (Proceeding Congress), Tehran, specialized media Publication.

Ahmadvand M, Mahjoor S. (2011). Knowing social and pedagogical activities.Payam Noor Publication, Tehran.

Charla L (2008). The relation between extracurricular activities and academic and social competencies in school age children. Texas A&M University, USA.

FathiVajargah K. (2009). The principles and concepts of Curriculum development,Bal Publication Tehran .[Persian].

Fazlikhani M et al. (2003). Guidance of providing complementary and curricular activity. Tehran, MonadiTarbiat Publication. [Persian].

Gilak M. (2006). Life skills teaching through Extracurricular activities, Journal of psychology and pedagogical sciences, Peyvand, No. p 318.

Highlight M. (2009). The efficiency of Extracurricular activities in social responsibility and cooperation of high school students of Tehran

ShoariNejhad.A .(2002). Developmental psychology .,Tehran, Agah Publication.[Persian]

ShoarinejhadA .(2009). The role of Extracurricular Activity in the treatment of Teenagers, Tehran.Agah Publication.[Persian]

SoleimaniM .(2011). A New Attitude to Teaching OfSocial Skills. Journal of Roshd of social sciences instruction. No. 4.

Villarreal V .(2008). Characteristics and Consequences of Extracurricular Activity Participation of Hispanic Middle School Students.Texas A& MU university: USA.

Wilson N .(2009). The Effect of Extracurricular Activities On Students. MS School Counseling The Graduate School. University of Wisconsin-Stout, USA.

Yusefi F, KhayyerM .(2002). Survey Reliability and validity of Matson social skill scale & Compare the performance of boys and girls high school in this scale, Journal of Social Sciences and Humanities, Shiraz University: 18(2: 147- 158. [Persian.]

..

Nikpour, R. (2004). Life skills, knowing the curriculum . Welfare Organization publication, Tehran.[Persian].

Norouzi R A, Sayyadi S, Moradi M R(2013). Responsiveness Rates of Religion and lifecurriculum to social and Emotional Needs of high School Students. , Journal of Research in Curriculum Planning, Islamic Azad University, Khorasgan (Isfahan), Vol 10,No 10, Summer 2013.[Persian].

Otarinia M.(2008). The effect of Extracurricular activities on socio-emotional Compatibility of exceptinoal students of Gilan province, Journal of psychology and Education, No. 87.[Persian].

RahmatiN .(2009). Study of the relationship between Extracurricular activities and academic performance of girls students of Marivan City. MA dissertation.ShahidBeheshti University, Tehran.

Randy LS, Michelle J.(2008). Exploring the Effects of Social Skills Training On Social Skill Development And Student Behavior. National Forum of Special Education Journal, 19, 1,18.

Sabaghi N, Saadatmand Z (2013). Effectiveness Rate of the Components of Citizenship Values in the Ptimary School Curriculum, , Journal of Research in Curriculum Planning, Islamic Azad University, Khorasgan (Isfahan), Vol 10, No 10, Summer 2013.[Persian].

Sepiani A, Saadatmand Z, KarimiF(2007). Methods for familiarity of Fereydoonshahrhighschool students with civil rights, Journal of Research in Curriculum Planning, Islamic Azad University, Khorasgan (Isfahan), No 15, Autumn 2007.[Persian].

Shariatmadari,A.(2005).Principles and Philosophy of Education. Tehran. Amirkabir publication.[Persian].

Shekarey.A .(2012). Effects of Cooperative Learning on the development of students' social skills, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Kashan University Kashan, Iran.[Persian].